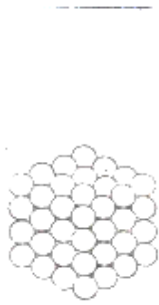

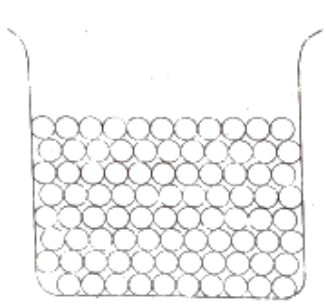
บทที่ 5 ของแข็ง ของเหลว แก๊ส

สารต่างๆ ที่พบในธรรมชาติจะมีสถานะที่แตกต่างกันเช่น ทรายมีสถานะของแข็ง น้ำมีสถานะ ของเหลว ออกซิเจน มีสถานะเป็นแก๊ส

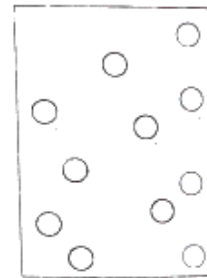
สถานะของสาร

ของแข็ง(Solid)

ของเหลว (Liquid)

แก๊ส (Gas)

ของแข็ง คือสถานะของสารที่อนุภาคอยู่ชิดติดกันมากที่สุด มีความเป็นระเบียบของอนุภาคมากที่สุดมีแรงยึดเหนี่ยวระหว่างอนุภาคมากที่สุด และมีช่องว่างระหว่างอนุภาคน้อยที่สุด สารในธรรมชาติโดยทั่วไปที่มีสถานะเป็นของแข็ง ได้แก่ โลหะ สารประกอบไอออนิก และสารโคเวเลนต์บางชนิด เช่น เพชร แกรไฟต์

ของเหลว คือสถานะของสารที่อนุภาคอยู่ชิดติดกัน มีความเป็นระเบียบและมีแรงยึดเหนี่ยวระหว่างอนุภาครองลงมาจากสถานะของแข็ง แต่มีช่องว่างระหว่างอนุภาคมากกว่า สารในธรรมชาติที่มักมีสถานะเป็นของเหลวได้แก่ สารประกอบโคเวเลนต์ เช่น น้ำ CCl_4 น้ำมัน เป็นต้น

แก๊ส คือสถานะของสารที่อนุภาคอยู่ห่างกันมากที่สุด มีความไม่เป็นระเบียบมากที่สุด มีแรงยึดเหนี่ยวระหว่างอนุภาคน้อยที่สุด และมีช่องว่างระหว่างอนุภาคมากที่สุด สารที่พบในสถานะแก๊สได้แก่ธาตุหมู่ 8

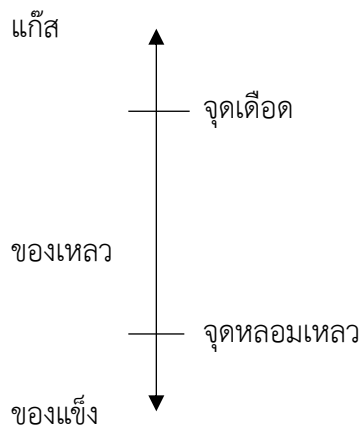
หรือแก๊สเฉื่อย แก๊สไนโตรเจน (N_2) แก๊สออกซิเจน (O_2) แก๊สไฮโดรเจน (H_2)

สารทุกชนิดสามารถเปลี่ยนสถานะกลับไปกลับมาได้ทุกสถานะ การที่สารจะมีสถานะใดขึ้นอยู่กับชนิด

ของสาร จุดหลอมเหลว จุดเดือด และอุณหภูมิของสารนั้น ถ้าเราพูดถึงสถานะของสารโดยทั่วไปจะหมายถึงสถานะที่อุณหภูมิห้อง (25°C) ดังนั้นถ้าต้องการทราบสถานะของสารที่อุณหภูมิอื่นต้องมีการระบุอุณหภูมิ

กำกับไว้ด้วย

การพิจารณาสถานะของสารที่อุณหภูมิต่าง ๆ สารจะมีสถานะอย่างไรขึ้นอยู่กับอุณหภูมิของสารเทียบกับจุดหลอมเหลว และจุดเดือดของสารนั้น การพิจารณามี 3 กรณี คือ

- 1) ถ้าสารมีอุณหภูมิต่ำกว่าจุดหลอมเหลว สารจะมีสถานะเป็นของแข็ง
- 2) ถ้าสารมีอุณหภูมิอยู่ระหว่างจุดหลอมเหลวและจุดเดือด สารจะมีสถานะเป็นของเหลว
- 3) ถ้าสารมีอุณหภูมิสูงกว่าจุดเดือด สารจะมีสถานะเป็นแก๊ส

จุดหลอมเหลวอาจเรียกอีกอย่างว่าจุดเยือกแข็ง

จุดเดือดอาจเรียกอีกอย่างว่าจุดควบแน่นหรือจุดกลั่นตัว

จุดหลอมเหลว (Melting Point = mp.) คืออุณหภูมิที่ของแข็งเปลี่ยนสถานะเป็นของเหลว

จุดเยือกแข็ง (Freezing Point = fp.) คืออุณหภูมิที่ของเหลวเปลี่ยนสถานะเป็นของแข็ง

จุดเดือด (Boiling Point = bp.) คืออุณหภูมิที่ของเหลวเปลี่ยนสถานะเป็นแก๊ส

จุดควบแน่น (Condensing Point) คืออุณหภูมิที่แก๊สเปลี่ยนสถานะเป็นของเหลว

สมบัติของของแข็ง

1. ปริมาตรคงที่ไม่ขึ้นอยู่กับขนาดภาชนะที่บรรจุ
2. มีรูปร่างคงที่ไม่เปลี่ยนแปลงตามรูปร่างของภาชนะ
3. มีอนุภาคอยู่ชิดติดกันอย่างมีระเบียบ

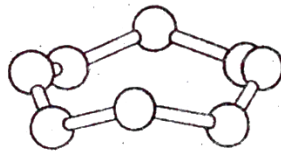
4. สามารถระเหิดได้

การจัดเรียงอนุภาคของของแข็ง

ธาตุต่าง ๆ บางชนิดในธรรมชาติจะมีการจัดเรียงตัวของอะตอมในโมเลกุลได้หลายแบบ เราเรียกว่า อัญรูป (allotrope) ของธาตุ เช่นกำมะถันมีโครงสร้างผลึกเป็น ромบิก (rhombic) และมอนอคลินิก (monoclinic) การที่สารสามารถเปลี่ยนโครงสร้างจากแบบหนึ่งไปเป็นอีกแบบหนึ่งได้ภายใต้สภาวะอุณหภูมิ และความดันค่าหนึ่ง เราเรียกอุณหภูมินี้ว่า จุดทรานซิชัน (transition point)

การเปลี่ยนแปลงอัญรูปของกำมะถัน

กำมะถันมีหลายอัญรูป ได้แก่ ромบิก (ออร์โทรอมบิก) มอนอคลินิก พลาสติกกำมะถัน ромบิก (S^α) มีสูตรโมเลกุลเป็น S_8 ประกอบด้วยกำมะถัน 8 อะตอมต่อกันด้วยพันธะโคเวเลนต์ เป็นวง 8 เหลี่ยมรูปมงกุฎ ไม่ละลายน้ำแต่ละลายในคาร์บอนไดซัลไฟด์ (CS_2) หรือโทลูอีน (C_7H_8)

เมื่อนำมาให้ความร้อนอย่างรวดเร็วจะหลอมเหลวที่อุณหภูมิ $113^\circ C$ แต่ถ้าให้ความร้อนอย่างช้าๆ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นกำมะถันมอนอคลินิก (S^β) ที่อุณหภูมิ $96^\circ C$ ซึ่งมีจุดหลอมเหลว $119^\circ C$ มีสูตรโมเลกุล S_8 เหมือนกำมะถัน ромบิก เมื่อหลอมเหลวจะกลายเป็นของเหลวสีเหลืองแต่ไหลได้ดี ถ้าให้ความร้อนต่อไป จนมีอุณหภูมิสูงถึง $160^\circ C$ วง S_8 จะแตกออกกลายเป็นสายยาวมีลักษณะขุ่นเหนียวและมีสีเข้มขึ้น มีสูตรโครงสร้าง $\begin{matrix} \text{S} & & \text{S} & & \text{S} \\ \backslash & & / & & \backslash \\ & \text{S} & & \text{S} & \\ / & & \backslash & & / \end{matrix}$

เมื่ออุณหภูมิสูงถึง $200^\circ C$ วงกำมะถัน จะแตกออกหมดต่อกันเป็นสายยาวหรืออาจม้วนพันกันไปมากลายเป็นของเหลวสีเข้มและเหนียว ถ้าเทลงน้ำเย็นทันทีเพื่อให้เย็นลงอย่างรวดเร็วจะได้กำมะถันพลาสติกซึ่งประกอบด้วยสายโซ่กำมะถันขดเป็นเกลียวแบบกันหอยแต่ไม่เสถียร มีลักษณะเป็นก้อนแข็งเหนียวไม่ละลายในตัวทำละลายทุกชนิด หลังจากนั้นกำมะถันพลาสติกจะค่อยๆ เปลี่ยนเป็นกำมะถัน ромบิกที่อุณหภูมิต่ำ แต่ถ้าไม่เทกำมะถันลงในน้ำเย็นโดยให้ความร้อนต่อกำมะถันเหลวจะมีความเหนียวลดลงเพราะสายกำมะถันมีขนาดสั้นลงจนถึงอุณหภูมิต่ำกว่า $444.6^\circ C$ จึงเดือดกลายเป็นไอสีน้ำตาล ไอของกำมะถันจะประกอบด้วยโมเลกุลของ S_8 , S_4 และ S_2 ขึ้นอยู่กับอุณหภูมิ

ลักษณะของผลึกของกำมะถัน 'กำมะถันรวมบิกจะเป็นผลึกรูปเหลี่ยมสี่เหลี่ยม ส่วนกำมะถันมอนอคลินิกมีลักษณะเป็นผลึกรูปเข็ม

นอกจากนี้ยังมีธาตุอื่น ๆ อีกหลายธาตุที่มีได้หลายรูป และมีสมบัติดังตาราง

ชื่อธาตุ	รูปต่างๆของธาตุ	ลักษณะภายนอก	จุดหลอมเหลว °C	จุดเดือด °C	ความหนาแน่น (g/cm ³)	สภาพนำไฟฟ้า
คาร์บอน	แกรไฟต์	เป็นผงหรือแผ่นดำ	3652	4827	2.25	นำ
	เพชร	ผลึกรูปเหลี่ยม	-	-	3.51	ไม่นำ
	ฟูลเลอร์รีน	รูปทรงกลม	-	-	-	ไม่นำ
ฟอสฟอรัส	ฟอสฟอรัสขาว	เป็นก้อนสีขาวหรือเหลืองเป็นผงสีแดง	44	280	1.82	ไม่นำ
	ฟอสฟอรัสแดง	เป็นเกล็ดสีดำ	590	-	2.34	ไม่นำ
	ฟอสฟอรัสดำ		610	-	2.699	นำ
กำมะถัน	รวมบิก	ผลึกรูปเหลี่ยม	113	445	2.07	ไม่นำ
	มอนอคลินิก	สี่เหลี่ยม ผลึกรูปเข็มสี่เหลี่ยม	119	445	2.07	ไม่นำ

ของแข็งที่มีแรงยึดเหนี่ยวระหว่างอนุภาคต่ำ จะมีความดันไอสูงเกิดการระเหิดได้ง่าย ของแข็งที่มีแรงยึดเหนี่ยวระหว่างอนุภาคสูง จะมีความดันไอต่ำเกิดการระเหิดได้ยาก

ชนิดของของแข็ง ของแข็งมีทั้งชนิดที่เป็นผลึก และไม่เป็นผลึก ของแข็งที่ไม่เป็นผลึก เราเรียกว่า ของแข็งอสัณฐาน ตัวอย่าง เช่น แก้ว ยาง พลาสติก ซีเมนต์

ผลึก คือ ของแข็งที่มีรูปร่างเฉพาะตัว มีรูปทรงเรขาคณิตที่แน่นอน มีพื้นที่ราบ และมีมุมเป็นค่าเฉพาะ ผลึกของสารแต่ละชนิดจะมีโครงสร้างที่แตกต่างกันทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการจัดเรียงตัวของอนุภาคภายในผลึกสารบางชนิดสามารถเกิดผลึกได้หลายรูปแบบ จึงทำให้สมบัติบางอย่างที่แตกต่างกัน เช่น จุดหลอมเหลว จุดเดือด หรือความหนาแน่น เป็นต้น

ชนิดของผลึก

ผลึกของของแข็ง แบ่งเป็น 4 ชนิด คือ

- 1. ผลึกไอออนิก (Ionic crystal)** อนุภาคของผลึกประเภทนี้จะเป็นไอออนบวกและไอออนลบเรียงตัวสลับกันไป ในลักษณะสามมิติ แข็งแต่เปราะ มีจุดหลอมเหลวและจุดเดือดสูง ขณะเป็นของแข็งไม่นำไฟฟ้า แต่เมื่อหลอมเหลวหรืออยู่ในรูปสารละลายจะสามารถนำไฟฟ้าได้ ตัวอย่างที่พบบ่อยๆ ได้แก่ สารประกอบออกไซด์ของโลหะหมู่ 1 และหมู่ 2 เกลือเฮไลด์ของโลหะของแข็ง ของเหลว แก๊ส
- 2. ผลึกโมเลกุล (Molecular crystal)** อนุภาคของผลึกประเภทนี้อาจเป็นอะตอมหรือโมเลกุลแรงดึงดูดระหว่างอนุภาคอาจเป็นแรงดึงดูดระหว่างขั้วของโมเลกุล หรือเป็นแรงแวนเดอร์วาลส์ ผลึกประเภทนี้จะค่อนข้างอ่อนหรือนุ่ม เช่น ผลึกของไอโอดีน (I_2)
- 3. ผลึกโคเวเลนต์ร่างตาข่าย (Covalent crystal)** อนุภาคของผลึกประเภทนี้จะเป็นอะตอม มีการยึดเหนี่ยวกันด้วยพันธะโคเวเลนต์ เช่น เพชร อะตอมองค์ประกอบแต่ละอะตอมจะยึดเหนี่ยวกับอะตอมข้างเคียงสี่อะตอมด้วยพันธะโคเวเลนต์ที่แข็งแรง ผลึกประเภทนี้จะมีจุดหลอมเหลวและจุดเดือดที่สูงมากมีความดันไอต่ำและไม่ละลายในตัวทำละลายใด ๆ ตัวอย่างที่พบบ่อย ๆ คือ เพชร และแกรไฟต์
- 4. ผลึกโลหะ (Metallic crystal)** อนุภาคของผลึกประเภทนี้จะเป็นไอออนบวกที่อยู่ท่ามกลางเวเลนซ์อิเล็กตรอน แต่ละอิเล็กตรอนที่เคลื่อนที่ได้อย่างอิสระทั่วทั้งก้อนของโลหะผลึกประเภทนี้จะมีจุดหลอมเหลวและจุดเดือดสูง ดึงให้เป็นเส้นหรือให้เป็นแผ่นได้ ตัวอย่าง ได้แก่ โลหะโดยทั่วไป เช่น เหล็ก เงิน และทองคำ เป็นต้น

การเปลี่ยนสถานะของของแข็ง

อนุภาคของของแข็งอยู่ชิดติดกันมีพลังงานจลน์ต่ำมากเมื่อเทียบของเหลวและแก๊ส ไม่มีการเคลื่อนที่ แต่มีการสั่นสะเทือนตลอดเวลาทำให้มีการถ่ายเทพลังงานจลระหว่างอนุภาค ถ้าอนุภาคใดอยู่ที่ผิวหน้าของของแข็งและมีพลังงานจลน์สูงมากพอที่จะเอาชนะแรงดึงดูดระหว่างอนุภาคข้างเคียงได้ จะหลุดออกจากของแข็งไปเป็นแก๊สได้เลย เราเรียกกระบวนการนี้ว่าการระเหิด (Sublimation) ของแข็งที่สามารถเกิดการระเหิดได้ เช่น การบูร พิมเสน ลูกเหม็น (แนฟทาลีน) น้ำแข็งแห้ง และไอโอดีน เป็นต้น

ถ้านำของแข็งมาให้ความร้อนจะทำให้อุณหภูมิเพิ่มขึ้น อนุภาคของของแข็งมีพลังงานจลน์เพิ่มขึ้น การสั่นสะเทือนของอนุภาคจะแรงขึ้นและมีการถ่ายเทพลังงานจลน์ให้แก่กันมากขึ้น เมื่อพลังงานจลน์สูงถึง

ระดับหนึ่งอนุภาคของของแข็งจะเคลื่อนที่แยกตัวห่างกัน ทำให้แรงดึงดูดระหว่างอนุภาคลดลงเรื่อย ๆ จนกระทั่งเปลี่ยนสถานะเป็นของเหลว เราเรียกกระบวนการดังกล่าวนี้ว่า การหลอมเหลว (melting)

สมบัติของของเหลว

ของเหลวคือสถานะอย่างหนึ่งของสารที่อนุภาคมีการเรียงตัวอยู่ชิดติดกัน แต่มีความเป็นระเบียบน้อยกว่าของแข็ง ระหว่างอนุภาคของของเหลวยังมีที่ว่างอยู่บ้าง ทำให้ของเหลวสามารถไหลได้ เพราะเกิดจากการที่อนุภาคข้างเคียงเคลื่อนเข้ามาแทนที่บริเวณที่ว่าง อนุภาคของของเหลวจะหมายถึงโมเลกุลถ้าเป็นสารโคเวเลนต์ เช่น H_2O , C_2H_5OH , CCl_4 หมายถึงไอออนถ้าเป็นสารไอออนิก เช่น Na^+ , Cl^- ใน $NaCl$, K^+ , Br^- ใน KBr หมายถึงอะตอมถ้าเป็นโลหะเช่น Na , Fe , Cr

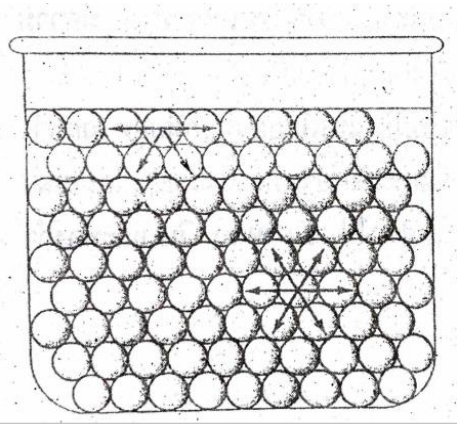
สมบัติทั่วไปของของเหลว

- 1) มีการเคลื่อนที่หรือสั่นสะเทือนของอนุภาคตลอดเวลา
- 2) อนุภาคของเหลวแต่ละอนุภาคจะมีการกระทบกัน เคลื่อนที่หรือเลื่อนไปบนอนุภาคอื่นที่อยู่ใกล้เคียงกันอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ทำให้ของเหลวเกิดการไหลได้และมีรูปร่างไม่แน่นอนเปลี่ยนแปลงตามภาชนะที่บรรจุ
- 3) มีปริมาตรคงที่ ไม่ขึ้นอยู่กับปริมาตรภาชนะเหมือนแก๊ส เพราะอนุภาคของเหลวอยู่ชิดติดกันไม่

สามารถบีบอัดให้เล็กลงได้อีก เช่น น้ำปริมาตร 10l จะนำไปใส่ในภาชนะขนาดเท่าใดปริมาตรก็ยังคงเป็น 10l

ความตึงผิว

แรงตึงผิวของของเหลวหรือความตึงผิว (Surface. tension)

การที่อนุภาคของเหลวอยู่ชิดติดกันจึงมีแรงดึงดูดซึ่งกันและกัน ถ้าแรงดึงดูดนี้เกิดกับอนุภาคที่ผิวหน้าของของเหลวก็จะทำให้เกิดแรงตึงผิวของของเหลว สารที่มีแรงดึงดูดระหว่างอนุภาคสูงจะมีแรงตึงผิวมาก สารที่มีแรงดึงดูดระหว่างอนุภาคต่ำจะมีแรงตึงผิวน้อย การที่สารแต่ละชนิดมีแรงดึงดูดระหว่างอนุภาคต่างกันจึงมีแรงตึงผิวแตกต่างกัน การที่อนุภาคของเหลวมีแรงดึงดูดกันนอกจากจะทำให้เกิดแรงตึงผิวแล้วยังทำให้เกิดความหนืดของของเหลวด้วย

จากการศึกษาค่าแรงดึงดูดผิวของของเหลวชนิดต่างๆ พบว่าแรงดึงดูดผิวของ ปรอท > น้ำ > กลีเซอริน >

เบนซีน > เอทิลแอลกอฮอล์ > ไตเอทิลอีเทอร์

ดังนั้นแรงดึงดูดระหว่างอนุภาค และความหนืดของของเหลว ปรอท > น้ำ > กลีเซอริน > เบนซีน >

- เอทิลแอลกอฮอล์ > ไตเอทิลอีเทอร์

เมื่อนำของเหลวไปบรรจุในภาชนะ หรือเมื่อของเหลวสัมผัสกับวัสดุใดก็ตาม จะมีแรงยึดเหนี่ยวที่สำคัญเกิดขึ้น 2 ประเภท คือ

(1) แรงเชื่อมแน่น (Cohesive force) คือแรงยึดเหนี่ยวที่เกิดระหว่างโมเลกุลหรืออนุภาคของสารชนิดเดียวกัน

(2) แรงยึดติด (Adhesive force) คือแรงยึดเหนี่ยวระหว่างโมเลกุล หรืออนุภาคของสารต่างชนิดกัน

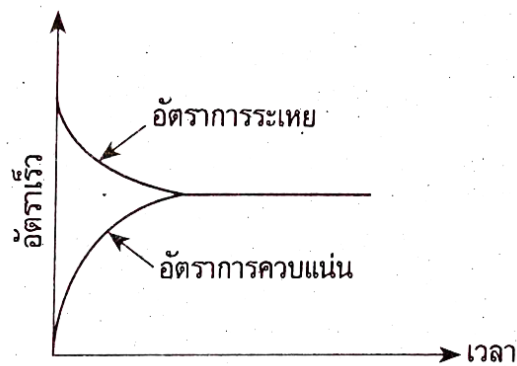
- ถ้าจุ่มหลอดคะปิลลารีปลายเปิดทั้งสองข้างลงในน้ำที่บรรจุในบีกเกอร์ จะพบว่าผิวน้ำกลางหลอดจะเว้าลง เพราะแรงเชื่อมแน่นระหว่างโมเลกุลของน้ำกับน้ำแข็งแรงน้อยกว่าแรงยึดติดระหว่างโมเลกุล SiO_2 ในแก้วกับน้ำ น้ำจึงเปียกแก้ว

- ถ้าจุ่มหลอดคะปิลลารีปลายเปิดทั้งสองข้างลงในปรอทที่บรรจุในบีกเกอร์ จะพบว่าปรอทกลางหลอดจะโค้งงอขึ้น เพราะแรงเชื่อมแน่นระหว่างอะตอมของปรอทกับปรอทแข็งแรงกว่า แรงยึดติดระหว่างอะตอมของปรอทกับโมเลกุล SiO_2 ในแก้ว ปรอทจึงไม่เปียกแก้ว

การระเหย (Evaporation)

เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติสำหรับของเหลวทุกชนิด เกิดจากการที่อนุภาคของของเหลว ซึ่งอยู่ชิดติดกันมีการเคลื่อนที่ชนกันตลอดเวลา ในการชนกันของอนุภาคทำให้มีการถ่ายเทพลังงานจลน์ให้แก่ กันและกัน ถ้าอนุภาคใดมีพลังงานจลน์สูงพอที่จะเอาชนะแรงยึดเหนี่ยวระหว่างอนุภาคข้างเคียงได้และอยู่ที่ผิวหน้าของเหลวก็จะสามารถระเหยกลายเป็นไอได้ ส่วนอนุภาคที่อยู่ชั้นล่าง ๆ ถึงแม้จะมีพลังงานจลน์สูงพอก็ไม่สามารถระเหยได้ เพราะมีอนุภาคที่อยู่ล้อมทุกทิศทุกทางคอยขวางไว้ไม่ให้หลุดออกไปจากของเหลว จึงไม่สามารถระเหยได้ แต่อนุภาคที่ผิวหน้าของเหลวไม่มีอนุภาคที่ซ้อนทับอยู่ ถ้าเรานำของเหลวไปให้ความร้อนเพื่อเพิ่มอุณหภูมิของเหลวจะมีอัตราการระเหยเพิ่มขึ้น เพราะการเพิ่มอุณหภูมิเป็นการเพิ่มพลังงานจลน์ให้กับอนุภาคของเหลว จำนวนอนุภาคที่มีพลังงานจลน์สูงพอที่จะเอาชนะแรงดึงดูดของอนุภาคข้างเคียงได้จึงเพิ่มขึ้นทำให้อัตราการระเหยเพิ่มขึ้น ถ้านำ

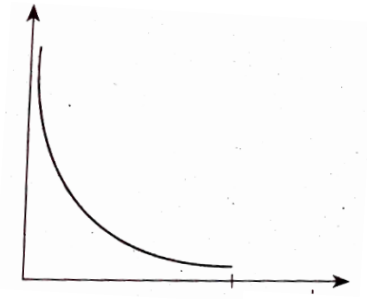
ของเหลวที่บรรจุในแก้วใบเล็กไปเทใส่กะละมังขนาดใหญ่ อัตราการระเหยจะเพิ่มขึ้นด้วย เพราะกะละมังมีพื้นที่ผิวหน้ามากกว่าแก้วมาก จำนวนอนุภาคที่ผิวหน้ามีมากขึ้นการระเหยจึงเพิ่มขึ้น ถ้าทำการทดลองหยดน้ำและแอลกอฮอล์ลงบนผิวหนังเปรียบเทียบกัน จะพบว่าผิวหนังที่หยดแอลกอฮอล์จะรู้สึกเย็นกว่าน้ำ เพราะโมเลกุลของแอลกอฮอล์มีแรงดึงดูดระหว่างโมเลกุลน้อยกว่าน้ำมาก เมื่อโมเลกุลแอลกอฮอล์เกิดการระเหยจะมีการดูดพลังงานความร้อนจากผิวหนังเพื่อทำให้โมเลกุลมีพลังงานจลน์สูงพอที่จะเอาชนะแรงดึงดูดระหว่างโมเลกุลข้างเคียง ทำให้อุณหภูมิที่ผิวหนังลดลงจึงรู้สึกเย็นลง แต่แอลกอฮอล์ให้ผิวหนังรู้สึกเย็นกว่าน้ำ เพราะแอลกอฮอล์ระเหยง่ายกว่าน้ำ อัตราการระเหยสูงกว่า การดูดพลังงานความร้อนที่ผิวหนังมากกว่าจึงเย็นกว่าถ้านำน้ำบรรจุใส่ในขวดจำนวนหนึ่งแต่ไม่เต็มขวดแล้วปิดฝาขวดให้สนิทแล้วตั้งทิ้งไว้ ในตอนเริ่มต้นน้ำจะเกิดการระเหยเป็นไอเพียงอย่างเดียว เมื่อไอน้ำเกิดเพิ่มขึ้นโมเลกุลไอน้ำที่วิ่งชนน้ำจะถูกดูดติดแล้วเกิดการควบแน่นกลับมาเป็นหยดน้ำในช่วงแรกของการทดลองระดับน้ำในขวดจะลดลง เพราะอัตราการระเหยมากกว่าอัตราการควบแน่น แต่เมื่อตั้งทิ้งไว้สักพักหนึ่งระดับน้ำในขวดจะคงที่ เพราะว่า อัตราการระเหยกลายเป็นไอของน้ำจะเท่ากับอัตราการควบแน่นกลายเป็นหยดน้ำของไอน้ำในสถานะเช่นนี้เราเรียกว่าเกิดสมดุลการเปลี่ยนแปลงสถานะของของเหลว (น้ำ) เรียกว่าเป็นสมดุลแบบพลวัตหรือสมดุลไดนามิก (Dynamic Equilibrium)

จากการศึกษาสมบัติของเหลวและการระเหยของของเหลวที่ผ่านมาเราสามารถนำมาเขียนกราฟแสดงความสัมพันธ์ต่างๆ ได้ดังนี้

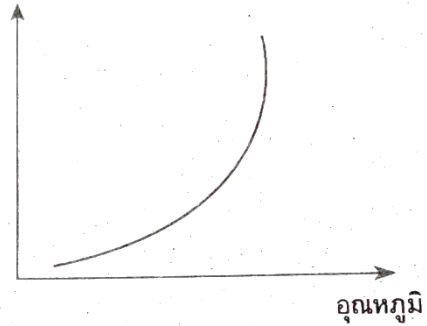
ความดันไอ

แรงยึดเหนี่ยวระหว่างโมเลกุล

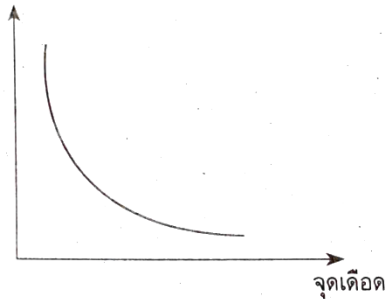
- ของเหลวที่มีแรงยึดเหนี่ยวระหว่างโมเลกุลน้อยจะระเหยกลายเป็นไอได้ง่ายทำให้ความดันไอสูง
- ของเหลวที่มีแรงยึดเหนี่ยวระหว่างโมเลกุลมากจะระเหยกลายเป็นไอได้ยากทำให้ความดันไอต่ำ

ความดันไอ

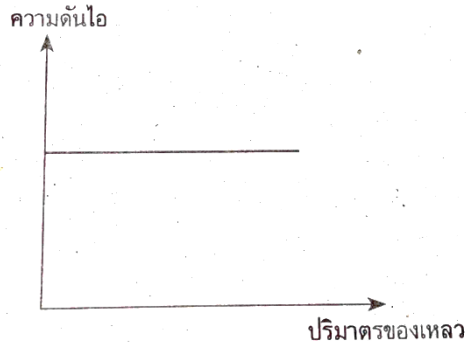
- ถ้าของเหลวมีอุณหภูมิต่ำโมเลกุลจะมีพลังงานจลน์สูง จึงกลายเป็นไอได้มากทำให้ความดันไอสูง
- ถ้าของเหลวมีอุณหภูมิต่ำโมเลกุลจะมีพลังงานจลน์ต่ำ จึงกลายเป็นไอได้น้อยทำให้ความดันไอต่ำ

ความดันไอ

-ของเหลวที่มีความดันไอสูงแสดงว่ากลายเป็นไอได้ง่าย จึงมีจุดเดือดต่ำ

-ของเหลวที่มีความดันไอต่ำแสดงว่ากลายเป็นไอได้ยาก จึงมีจุดเดือดสูง

ถ้านำน้ำ 1 ลิตรและ 2 ลิตรใส่ในกะละมังขนาดเท่ากัน อัตราระเหยกลายเป็นไอจะเท่ากัน เพราะ

จำนวนโมเลกุลน้ำที่ผิวหน้าเท่ากันทำให้ความดันไอเท่ากัน ดังนั้นความดันไอจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับปริมาณของเหลว

ความดันไอกับจุดเดือดของของเหลว

หลังจากเรานำของเหลวใส่ภาชนะแล้วปิดฝาให้สนิท เมื่อของเหลวระเหยกลายเป็นไอโมเลกุลจะชน

ผนังภาชนะทำให้เกิดความดันไอเหนือผิวของของเหลว ถ้าให้ความร้อนกับของเหลวไปเรื่อย ๆ จนกระทั่งความ

ดันที่เกิดจากไอของของเหลวเท่ากับความดันบรรยากาศขณะทดลอง ของเหลวจะเกิดการเดือดและเรียก

อุณหภูมินี้ว่าจุดเดือดของของเหลว ถ้าความดันบรรยากาศขณะทดลองเป็น 1 บรรยากาศจะเรียกว่าจุดเดือดปกติ

- ของเหลวที่มีแรงยึดเหนี่ยวระหว่างโมเลกุลน้อยจะกลายเป็นไอได้ง่าย ทำให้ความดันไอสูงจะมีจุดเดือดต่ำ และมีความร้อนแฝงของการกลายเป็นไอต่ำ

- ของเหลวที่มีแรงยึดเหนี่ยวระหว่างโมเลกุลมากจะกลายเป็นไอได้ยาก ทำให้ความดันไอต่ำ จะมีจุดเดือดสูง และมีความร้อนแฝงของการกลายเป็นไอสูง

สมบัติของแก๊ส

โดยทั่วไปสารที่มีสถานะเป็นแก๊ส ได้แก่ ธาตุโลหะ เช่น ไนโตรเจน (N_2) ออกซิเจน (O_2)

ไฮโดรเจน (H_2) และธาตุหมู่ 8 ส่วนสารโคเวเลนต์มักเป็นสารที่มีมวลโมเลกุลต่ำ โมเลกุลแก๊สจะมีขนาดเล็กมาก และอยู่ห่างกันจนถือว่าไม่มีแรงยึดเหนี่ยวระหว่างกัน

อุณหภูมิ (Temperature) ใช้สัญลักษณ์ T หน่วยที่ใช้คำนวณคือเคลวิน (K) เท่านั้น

กำหนดอุณหภูมิในหน่วยอื่นมาให้จะต้องมีการแปลงหน่วยเหล่านั้นให้เป็นเคลวินโดยใช้สูตร ดังนี้

$$\frac{C}{5} = \frac{F - 32}{9} = \frac{R}{4} = \frac{K - 273}{5}$$

ปริมาตร (Volume) ใช้สัญลักษณ์ V หน่วยที่มักใช้ในการคำนวณ ได้แก่ dm^3 , cm^3 และ ml

โดย $1 dm^3 = 1000 cm^3 = 1000 ml = 1000 cc. = 1000$ ลูกบาศก์เซนติเมตร = 1 (ลิตร)

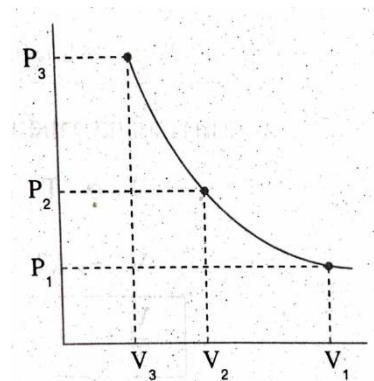
ความดัน (Pressure) ใช้สัญลักษณ์ P หน่วยที่มักใช้ในการคำนวณ ได้แก่

1 atm (บรรยากาศ) = 760 mmHg

= 76 cmHg

ความสัมพันธ์ของปริมาตร ความดัน และอุณหภูมิของแก๊ส

กฎของบอยล์ (Boyle's Law) ในปี พ.ศ. 2205 (คศ. 1662) รอเบิร์ต บอยล์ (Robert Boyle) นักวิทยาศาสตร์ชาวอังกฤษได้ทดลองศึกษาสมบัติของแก๊สได้ข้อมูลดังนี้

จากการทดลองพบว่าปริมาตรของแก๊สจะแปรผกผันกับความดัน รอเบิร์ต บอยล์จึงสรุปผลการทดลองได้
ใจความว่า ในสภาวะที่อุณหภูมิและมวลของแก๊สคงที่ ปริมาตรของแก๊สจะแปรผกผันกับความดัน

ถ้าความดันที่กระทำต่อแก๊สในภาชนะมาก ปริมาตรแก๊สจะน้อย
ถ้าความดันที่กระทำต่อแก๊สในภาชนะน้อย ปริมาตรแก๊สจะมาก

เราสามารถเขียนความสัมพันธ์ทางคณิตศาสตร์จากผลการทดลองดังนี้

$$V \propto \frac{1}{P}$$

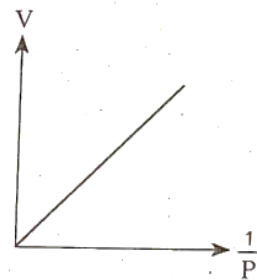
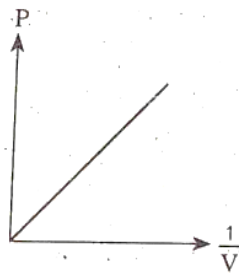
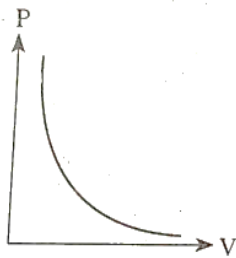
$$V = \frac{k}{P}$$

$$PV = k$$

$$P_1 V_1 = P_2 V_2 = P_3 V_3 = P_4 V_4 = \dots\dots\dots P_n V_n$$

$$P_1 V_1 = P_2 V_2$$

และสามารถเขียนกราฟจากการทดลองตามกฎของบอยล์ดังนี้

กฎของชาร์ลส์ จากส์ ชาร์ลส์ได้ศึกษาทดลองสมบัติของแก๊ส ในสภาวะที่มวลและความดันคงที่ แล้ว

พบว่า "ในสภาวะที่ความดันและมวลของแก๊สคงที่ ปริมาตรของแก๊สจะแปรผันโดยตรงกับอุณหภูมิในหน่วยเคลวิน"

ถ้าอุณหภูมิของแก๊สเพิ่มขึ้น ปริมาตรของแก๊สจะมากขึ้น
ถ้าอุณหภูมิของแก๊สลดลง ปริมาตรของแก๊สจะลดลง

เราสามารถเขียนความสัมพันธ์ทางคณิตศาสตร์จากผลการทดลองได้ดังนี้

$V \propto T$ โดยมวลและความดัน

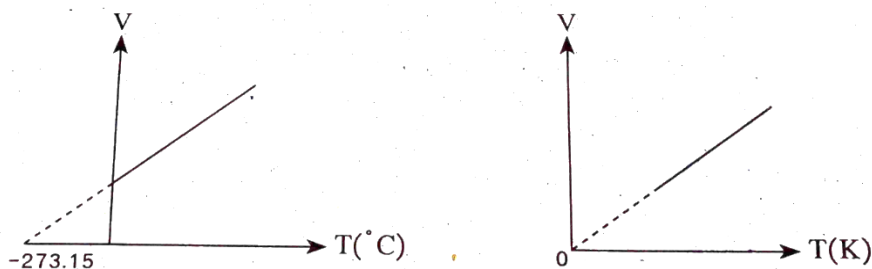
$$V = kT$$

$$\frac{V}{T} = k$$

$$\frac{V_1}{T_1} = \frac{V_2}{T_2} = \frac{V_3}{T_3} \dots\dots = \frac{V_n}{T_n}$$

$$\frac{V_1}{T_1} = \frac{V_2}{T_2}$$

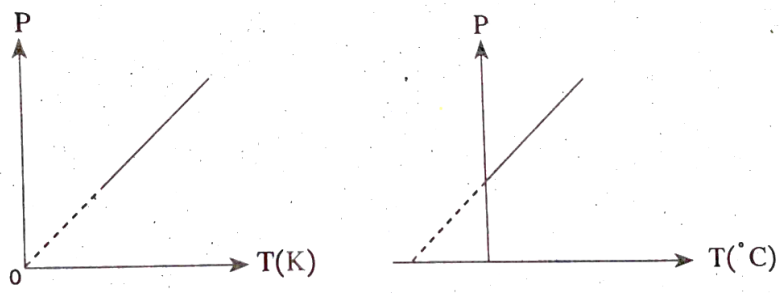
และสามารถเขียนกราฟจากการทดลองตามกฎของชาร์ลส์ได้ดังนี้

กฎของเกย์-ลูสแซก หรือกฎของอามันตัน จากการทดลองแก๊สที่มีมวลและปริมาตรคงที่พบว่า "ในสภาวะที่ปริมาตรและมวลของแก๊สคงที่ ความดันจะแปรผันโดยตรงกับอุณหภูมิเคลวิน"

ถ้าอุณหภูมิของแก๊สสูงขึ้น ความดันของแก๊สจะเพิ่มขึ้น
 ถ้าอุณหภูมิของแก๊สลดลง ความดันของแก๊สจะลดลง

กราฟแสดงความสัมพันธ์ระหว่าง P และ T ตามกฎของเกย์ ลูสแซก

กราฟเส้นเต็ม (—) เกิดจากการทดลองจริง

กราฟเส้นประ (-----) เกิดจากการลากเส้นกราฟเพิ่มเติมจากผลการทดลองจริง เพราะถ้า T ต่ำมากแก๊สจะควบแน่นกลายเป็นของเหลวหรือของแข็ง จึงไม่ได้ทดลองในช่วงอุณหภูมิต่ำมาก ๆ

เราสามารถเขียนความสัมพันธ์ทางคณิตศาสตร์จากผลการทดลองดังนี้

$$V \propto T$$

$$V = kT$$

$$\frac{V}{T} = k$$

$$\frac{P_1}{T_1} = \frac{P_2}{T_2} \dots = \frac{P_n}{T_n}$$

$$\frac{P_1}{T_1} = \frac{P_2}{T_2}$$

เมื่อปริมาตรแลลละมวลคงที่

กฎรวมแก๊ส (Comhined Gas Law) เกิดจากการรวมกฎของบอยล์ และกฎของชาร์ลส์เข้าด้วยกันดังนี้

กฎของบอยล์ $V \propto \frac{1}{P}$

กฎของชาร์ลส์ $V \propto T$

รวมกฎทั้งสอง $V \propto \frac{T}{P}$

$$V = \frac{kT}{P}$$

$$\therefore \frac{PV}{T} = k$$

$$\frac{P_1 V_1}{T_1} = \frac{P_2 V_2}{T_2} \dots = \frac{P_n V_n}{T_n}$$

$$\therefore \boxed{\frac{P_1 V_1}{T_1} = \frac{P_2 V_2}{T_2}} \quad \text{โดยมวลคงที่}$$

สรุปสูตรชุดที่ 1 (กฎของบอยล์, ชาร์ลส์ เกย์ - ลูสแซกและกฎรวมแก๊ส)

(1) สูตรกฎของบอยล์ $P_1 V_1 = P_2 V_2$ โดยมวลและ T คงที่

(2) สูตรกฎของชาร์ลส์ $\frac{V_1}{T_1} = \frac{V_2}{T_2}$ โดยมวลและ P คงที่

(3) สูตรกฎของเกย์-ลูสแซก $\frac{P_1}{T_1} = \frac{P_2}{T_2}$ โดยมวลและ V คงที่

(4) สูตรกฎรวมแก๊ส $\frac{P_1 V_1}{T_1} = \frac{P_2 V_2}{T_2}$ โดยมวลคงที่

กฎของอาโวกาโดร (Avogadro's Law) มีใจความว่า

"ในสภาวะที่อุณหภูมิและความดันของแก๊สคงที่ ปริมาตรของแก๊สจะแปรผันโดยตรงกับจำนวนโมลของแก๊สนั้น" เราจึงเขียนความสัมพันธ์ทางคณิตศาสตร์ได้ ดังนี้

$$V \propto T$$

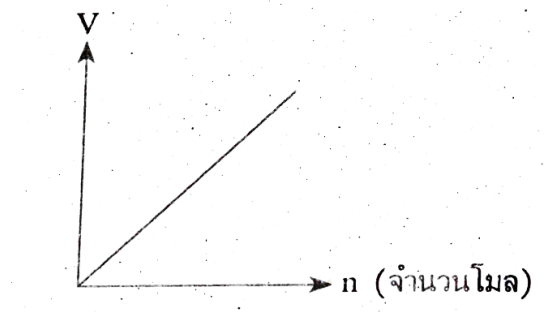
$$V = kn$$

$$\frac{V}{n} = k$$

$$\frac{V_1}{n_1} = \frac{V_2}{n_2} \dots = \frac{V_n}{n_n}$$

$$\therefore \boxed{\frac{V_1}{n_1} = \frac{V_2}{n_2}} \quad \text{โดย T และ P คงที่}$$

กราฟแสดงความสัมพันธ์ตามกฎของอาโวกาโดร

กฎแก๊สสมบูรณ์

สมการสถานะของแก๊ส (Equation state) เกิดจากการรวมกฎของแก๊ส 3 กฎ เข้าด้วยกัน คือ กฎของบอยล์, ชาร์ลส์ และกฎของอาโวกาโดร ดังนี้

กฎของบอยล์ $V \propto \frac{1}{P}$; W+T คงที่

กฎของชาร์ลส์ $V \propto T$; W+P คงที่

กฎของอาโวกาโดร $V \propto n$; W+T คงที่

รวมกฎทั้งสาม $V \propto \left(\frac{1}{P}\right) (T) (n)$

$$V \propto \frac{nT}{P}$$

$$V \propto \frac{nRT}{P}$$

$$\therefore \boxed{PV = nRT}$$

โดย $R = 0.082 \text{ dm}^3 \text{ atm K}^{-1} \text{ mol}^{-1}$

R = ค่าคงที่สากลของแก๊ส หรือ Universal Gas Constant

R = จะไม่ขึ้นกับความดัน หรือ ปริมาตร หรืออุณหภูมิใด ๆ แต่จะขึ้นอยู่กับหน่วยของตัวแปร

P, V, T = ที่ใช้ในการคำนวณ หน่วยที่ใช้จะต้องสอดคล้องกับหน่วยของค่า R เสมอ

P = ความดันมีหน่วยเป็น atm

V = ปริมาตร มีหน่วยเป็น dm^3 หรือ l

T = อุณหภูมิ มีหน่วยเป็น K

จากความรู้พื้นฐาน จำนวนโมล หรือ

$$\boxed{n = \frac{w}{M} = \frac{N}{6.02 \times 10^{23}}}$$

โดย n = มวลของแก๊ส

w = จำนวนโมเลกุลของแก๊สมิ่หน่วยเป็นกรัม

M = จำนวนโมเลกุลของแก๊สมิ่หน่วยเป็น g mol^{-1}

N = มวลโมเลกุลของแก๊ส

จากสูตร $PV = nRT$ แต่ $n = \frac{w}{M}$

$$\therefore \boxed{PV = \frac{w}{M} RT}$$
 ใช้คำนวณกรณีโจทย์ถามหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับมวล (w) และมวลโมเลกุล (M)

จากสูตร $PV = \frac{w}{M} RT$

จัดรูปสมการใหม่จะได้ $P = \frac{wRT}{VM}$ แต่ $\frac{w}{V} = \frac{\text{มวล}}{\text{ปริมาตร}} = d$

$P = \frac{dRT}{M} \quad \therefore \quad d = \frac{PM}{RT}$ ใช้ในกรณีโจทย์ถามหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับความหนาแน่นของแก๊ส

ข้อควรระวัง ในการคำนวณค่า d ต้องมีหน่วย g/dm³ หรือ g/l จึงจะใช้แทนค่าในสูตรได้

การคำนวณความหนาแน่นของแก๊สในเชิงเปรียบเทียบ

กรณีที่ 1 แก๊สชนิดเดียวกันแต่อยู่ในสภาวะอุณหภูมิและความดันต่างกัน

แก๊สชนิดเดียวกันจะมี M เท่ากัน เมื่ออยู่ในสภาวะอุณหภูมิและความดันแตกต่างกัน ค่า T และ P จะต่างกัน

จากสูตร $P = \frac{dRT}{M}$

แก๊สสภาวะที่ 1 $P_1 = \frac{d_1RT_1}{M} \quad \therefore \quad \frac{R}{M} = \frac{P_1}{d_1T_1} \quad \dots\dots\dots(1)$

แก๊สสภาวะที่ 2 $P_2 = \frac{d_2RT_2}{M} \quad \therefore \quad \frac{R}{M} = \frac{P_2}{d_2T_2} \quad \dots\dots\dots(2)$

แต่ (1) = (2) $\therefore \quad \frac{P_1}{d_1T_1} = \frac{P_2}{d_2T_2}$

$$\frac{d_1T_1}{P_1} = \frac{d_2T_2}{P_2}$$

กรณีที่ 2 แก๊สต่างชนิดกันแต่อยู่ในสภาวะอุณหภูมิและความดันเดียวกัน

สูตร $P = \frac{dRT}{M}$

แก๊สชนิดที่ 1 $P_1 = \frac{d_1RT}{M_1} \quad \therefore \quad \frac{R}{M} = \frac{PM_1}{d_1} \quad \dots\dots\dots(1)$

แก๊สชนิดที่ 2 $P_2 = \frac{d_2RT}{M_2} \quad \therefore \frac{R}{M} = \frac{PM_2}{d_2} \dots\dots\dots(2)$

แต่ (1) = (2) $\therefore \frac{PM_1}{d_1} = \frac{PM_2}{d_2}$ แต่ $M_1 \neq M_2$

$$\therefore \boxed{\frac{M_1}{M_2} = \frac{d_1}{d_2}}$$

สรุปสูตรชุดที่ 2 $PV = nRT = \frac{wRT}{M} = \frac{N}{6.02 \times 10^{23}}$ และ $P = \frac{dRT}{M}$

กฎความดันย่อยของดอลตัน (Dalton's Law of Partial Pressure)

เมื่อเรานำแก๊สตั้งแต่ 2 ชนิดขึ้นไปมาผสมกันโดยไม่เกิดปฏิกิริยาต่อกัน ความดันรวมของแก๊สในภาชนะ จะเท่ากับความดันย่อยของแก๊สแต่ละชนิดรวมกัน และถือว่าแก๊สแต่ละชนิดภายหลังผสมจะมีปริมาตร เท่ากับปริมาตรภาชนะ

สมมตินำแก๊ส 3 ชนิดมาผสมกัน จากสูตร $PV = nRT$

$$P = \frac{nRT}{M}$$

$$\boxed{P_T = P_1 + P_2 + P_3}$$

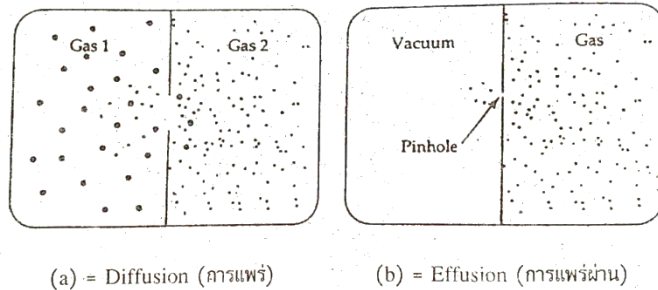
$$P_T = \frac{n_1RT}{V} + \frac{n_2RT}{V} + \frac{n_3RT}{V}$$

การแพร่ของแก๊ส

กฎการแพร่ของเกรแฮม (Graham's Law of Diffusion)

การแพร่ผ่าน (Effusion) คือ การที่โมเลกุลของแก๊สเคลื่อนที่จากบริเวณหนึ่งผ่านรูที่เล็กมาก ๆ ออกสู่ บริเวณอื่น โดยโมเลกุลไม่มีการชนกันเองเลย

การแพร่ (Diffusion) คือการที่โมเลกุลของแก๊สที่พุ่งกระจายจากบริเวณที่มีความเข้มข้นสูงไปยังบริเวณที่มีความเข้มข้นต่ำกว่า โดยโมเลกุลของแก๊สจะมีโอกาสชนกันตลอดเวลา

จากการทดลองนำขวดบรรจุแก๊ส NH_3 และ H_2S ไปวางไว้ที่มุมห้องซึ่งไม่มีลมแล้วเปิดฝาทิ้งไว้ สักพักหนึ่งถ้าเรายืนอยู่กึ่งกลางห้องเราจะได้กลิ่น NH_3 ก่อนหลังจากนั้นจึงได้กลิ่น H_2S ทั้ง ๆ ที่ไม่มีลมพัดในห้อง แสดงว่าโมเลกุลของแก๊สทั้งสองเกิดการแพร่ขึ้น NH_3 แพร่ได้เร็วกว่าเพราะมีมวลโมเลกุลน้อยกว่า H_2S ถ้าเป็นแก๊สชนิดเดียวกันอัตราการแพร่และอัตราการแพร่ผ่านจะมีค่าเท่ากัน ในปี ค.ศ. 1830 โทมัส เกรแฮม (Thomas Graham) นักวิทยาศาสตร์ชาวสกอตแลนด์ ได้ศึกษาทดลองเกี่ยวกับการแพร่ของแก๊สแล้วผลการทดลองเป็นใจความว่า

"ในสภาวะอุณหภูมิและความดันคงที่ อัตราการแพร่ของแก๊สทุกชนิดจะเป็นปฏิภาคผกผันกับรากที่สองของมวลโมเลกุลหรือความหนาแน่นของแก๊สนั้น" เรียกว่ากฎการแพร่ของเกรแฮม

$$\text{อัตราการแพร่} = \frac{\text{จำนวนโมเลกุลของแก๊สที่ผ่านรูพรุน}}{\text{เวลา}} \quad \text{หรือ}$$

$$\text{อัตราการแพร่} = \frac{\text{ความดันที่ลดลง}}{\text{เวลา}}$$

เราสามารถเขียนความสัมพันธ์ทางคณิตศาสตร์จากการแพร่ของเกรแฮมได้ว่า $R \propto \frac{\sqrt{1}}{M}$ หรือ $R \propto \frac{\sqrt{1}}{d}$

ดังนั้น แก๊สที่มี M หรือ d น้อยจะแพร่ได้เร็ว (R สูง)

แก๊สที่มี M หรือ d สูงจะแพร่ได้ช้า (R ต่ำ)

$$\therefore R = \frac{\sqrt{k}}{M} \quad \text{หรือ} \quad R = \frac{\sqrt{k}}{d}$$

ในการคำนวณเกี่ยวกับอัตราการแพร่ของแก๊สนั้นโดยทั่วไปจะเป็นการศึกษาอัตราการแพร่ของแก๊สใน

เชิงเปรียบเทียบระหว่างแก๊ส 2 ชนิด

$$R_1 = \sqrt{\frac{k_1}{M_1}} \quad R_2 = \sqrt{\frac{k_2}{M_2}}$$

$$\frac{R_1}{R_2} = \frac{\sqrt{\frac{k_1}{M_2}}}{\sqrt{\frac{k_2}{M_1}}} = \sqrt{\frac{k_1}{M_1}} \times \sqrt{\frac{M_2}{k_2}} \quad \text{ในสภาวะอุณหภูมิและความดันเดียวกันแก๊ส}$$

ทุกชนิดจะมีค่า k เท่ากัน

$$\therefore \frac{R_1}{R_2} = \sqrt{\frac{M_2}{M_1}} \quad \text{ในทำนองเดียวกัน} \quad \frac{R_1}{R_2} = \sqrt{\frac{d_2}{d_1}}$$

$\text{อัตราเร็ว} = \frac{\text{ระยะทางที่แพร่ (s)}}{\text{เวลาที่ใช้แพร่ (t)}}$
--

$$R = \frac{s}{t} \quad \therefore \quad R_1 = \frac{s_1}{t_1}, \quad R_2 = \frac{s_2}{t_2}$$

$$\therefore \frac{R_1}{R_2} = \frac{\frac{s_1}{t_1}}{\frac{s_2}{t_2}} = \frac{s_1}{t_1} \times \frac{t_2}{s_2}$$

สรุปสูตรชุดที่ 3 กฎการแพร่ของเกรแฮม

$\frac{R_1}{R_2} = \sqrt{\frac{M_2}{M_1}} = \sqrt{\frac{d_2}{d_1}} = \frac{s_1}{t_1} \times \frac{t_2}{s_2}$
--

โดย R_1, R_2 คืออัตราเร็วของแก๊สชนิดที่ 1 และ 2 ตามลำดับ นิยมใช้หน่วย cm/s

M_1, M_2 คือมวลโมเลกุลของแก๊สชนิดที่ 1 และ 2 ตามลำดับ มีหน่วยเป็น g mol⁻¹

D_1, d_2	คือความหนาแน่นของแก๊สชนิดที่ 1 และ 2 ตามลำดับ นิยมใช้หน่วย g/dm^3 หรือ g/l
S_1, S_2	คือระยะทางที่แพร่ได้ของแก๊สชนิดที่ 1 และ 2 ตามลำดับ นิยมใช้หน่วย cm
T_1, t_2	คือเวลาที่ใช้ในการแพร่ของแก๊สชนิดที่ 1 และ 2 ตามลำดับ นิยมใช้หน่วย s (วินาที), min (นาที)

สรุปการคำนวณเกี่ยวกับแก๊ส

โจทย์ถามเกี่ยวกับความเร็ว

ทฤษฎีจลน์

$$E = \frac{1}{2} MV^2$$

อัตราการแพร่

$$\frac{R_1}{R_2} = \sqrt{\frac{M_2}{M_1}} = \sqrt{\frac{d_2}{d_1}} = \frac{s_1}{t_1} \times \frac{t_2}{s_2}$$

โจทย์ถามปริมาณที่ไม่เกี่ยวกับความเร็ว

มวลคงที่

(1) กฎของบอยล์

(2) กฎของชาร์ลส์

$$\frac{V_1}{T_1} = \frac{V_2}{T_2}; P \text{ คงที่}$$

(3) กฎของอามันตัน (เกย์-ลูสแซก)

$$\frac{P_1}{T_1} = \frac{P_2}{T_2}; V \text{ คงที่}$$

(4) กฎรวมแก๊ส

$$\frac{P_1 V_1}{T_1} = \frac{P_2 V_2}{T_2}$$

มวลไม่คงที่

(1) กฎของอาโวกาโดร

(2) กฎความดันย่อยของดอนตัน

$$P_T = P_1 + P_2 + P_3 + \dots$$

(3) สมการสภาวะของแก๊ส

$$3.1 PV = nRT$$

$$3.2 PV = \frac{WRT}{M}$$

$$3.3 PV = \frac{NRT}{6.02 \times 10^{23}}$$

$$3.4 P = \frac{dRT}{M}$$

สรุปการคำนวณเกี่ยวกับแก๊ส

โจทย์ถามเกี่ยวกับความเร็ว

ทฤษฎีจลน์

$$E = \frac{1}{2} MV^2$$

อัตราการแพร่

$$\frac{R_1}{R_2} = \sqrt{\frac{M_2}{M_1}} = \sqrt{\frac{d_2}{d_1}} = \frac{s_1}{t_1} \times \frac{t_2}{s_2}$$

โจทย์ถามปริมาณที่ไม่เกี่ยวกับความเร็ว

มวลคงที่

(1) กฎของบอยล์

(2) กฎของชาร์ลส์

$$\frac{V_1}{T_1} = \frac{V_2}{T_2}; P \text{ คงที่}$$

(3) กฎของอามันตัน (เกย์-ลูสแซก)

$$\frac{P_1}{T_1} = \frac{P_2}{T_2}; V \text{ คงที่}$$

(4) กฎรวมแก๊ส

$$\frac{P_1 V_1}{T_1} = \frac{P_2 V_2}{T_2}$$

มวลไม่คงที่

(1) กฎของอาโวกาโดร

(2) กฎความดันย่อยของดอนตัน

$$P_T = P_1 + P_2 + P_3 + \dots$$

(3) สมการสถานะของแก๊ส

$$3.1 \ PV = nRT$$

$$3.2 \ PV = \frac{WRT}{M}$$

$$3.3 \ PV = \frac{NRT}{6.02 \times 10^{23}}$$

$$3.4 \ P = \frac{dRT}{M}$$

ทฤษฎีจลน์ของแก๊ส (The Kinetic Theory of Gases)

(1) แก๊สทุกชนิดจะประกอบด้วยอนุภาคเดี่ยว ๆ ขนาดเล็กมาก เรียกว่าโมเลกุล ถ้าเป็นโมเลกุลของแก๊สชนิดเดียวกันจะมีขนาดและมวลเท่ากัน

(2) โมเลกุลมีขนาดเล็กมากจนถือว่ามีปริมาตรเป็นศูนย์ และอยู่ห่างกันมาก เราจึงสามารถบีบอัดปริมาตรแก๊สให้หดเล็กน้อยได้ง่ายมากเมื่อเทียบกับสารที่อยู่ในสถานะของแข็งและของเหลว

(3) การที่โมเลกุลของแก๊สอยู่ห่างกันมากจึงถือว่าไม่มีแรงกระทำต่อกัน ทำให้โมเลกุลของแก๊สเคลื่อนที่ได้อย่างอิสระ จึงทำให้แก๊สฟุ้งกระจายเต็มภาชนะเสมอ

(4) โมเลกุลแก๊สจะมีการเคลื่อนที่เป็นเส้นตรง และไม่มีทิศทางเคลื่อนที่ที่แน่นอน (random motion) จะมีการเปลี่ยนทิศทางเคลื่อนที่เมื่อโมเลกุลชนกันเองหรือชนผนังภาชนะเท่านั้น

(5) การที่โมเลกุลของแก๊สชนกันเองหรือชนผนังภาชนะเป็นการชนกันแบบอีลาสติก คือพลังงานจลน์รวมของโมเลกุลที่ชนกันจะมีค่าไม่เปลี่ยนแปลง ถ้าโมเลกุลหนึ่งสูญเสียพลังงานจลน์ไปเท่าใด อีกโมเลกุลหนึ่งจะมีพลังงานจลน์เพิ่มขึ้นเท่านั้น ส่วนการที่โมเลกุลชนผนังภาชนะโมเลกุลยังคงมีพลังงานจลน์เท่าเดิม

(6) ความดันของแก๊สจะเกิดจากการที่โมเลกุลเคลื่อนที่ชนผนังภาชนะเท่านั้น การชนกันเองจะไม่ทำให้เกิดความดันโดยความดันจะสูง ถ้าโมเลกุลชนผนังด้วยความเร็วและความแรงสูงรวมถึงอัตราความถี่ในการชนผนังภาชนะสูง

(7) พลังงานจลน์เฉลี่ยของโมเลกุลทั้งหมดจะแปรผันโดยตรงกับอุณหภูมิหรืออาจกล่าวได้ว่าพลังงานจลน์เฉลี่ยของหนึ่งโมเลกุลหรือหนึ่งโมเลกุลแปรผกผันโดยตรงกับอุณหภูมิ

$$E_k = \frac{1}{2} mv^2$$

โดย $E_k =$ พลังงานจลน์ของโมเลกุล

$m =$ มวลของแก๊ส

$V =$ ความเร็วของโมเลกุล

(8) แก๊สทุกชนิดจะมีพลังงานจลน์เฉลี่ยเท่ากันถ้าอยู่ในสภาวะอุณหภูมิเดียวกัน

การใช้ทฤษฎีจลน์อธิบายกฎของแก๊ส

กฎของบอยล์ ในสภาวะที่อุณหภูมิคงที่โมเลกุลของแก๊สชนิดเดียวกันจะเคลื่อนที่ด้วยความเร็วเฉลี่ยคงที่ เมื่อทำให้ปริมาตรของแก๊สลดลง โดยมีจำนวนโมเลกุลเท่าเดิม ความหนาแน่นของแก๊สในภาชนะเพิ่มขึ้นทำให้อัตราการชนผนังภาชนะของโมเลกุลเพิ่มขึ้น ความดันของแก๊สเพิ่มขึ้น

กฎของชาร์ลส์ เมื่ออุณหภูมิของแก๊สเพิ่มขึ้นจะทำให้พลังงานจลน์และความเร็วเฉลี่ยของโมเลกุลเพิ่มขึ้น อัตราการชนผนังภาชนะและความแรงในการชนเพิ่มขึ้น ควรจะเพิ่มความดันเพิ่มขึ้น เพื่อรักษาความดันของระบบให้คงที่ แก๊สจึงเกิดการขยายตัวเพื่อให้อัตราการชนผนังภาชนะลดลง

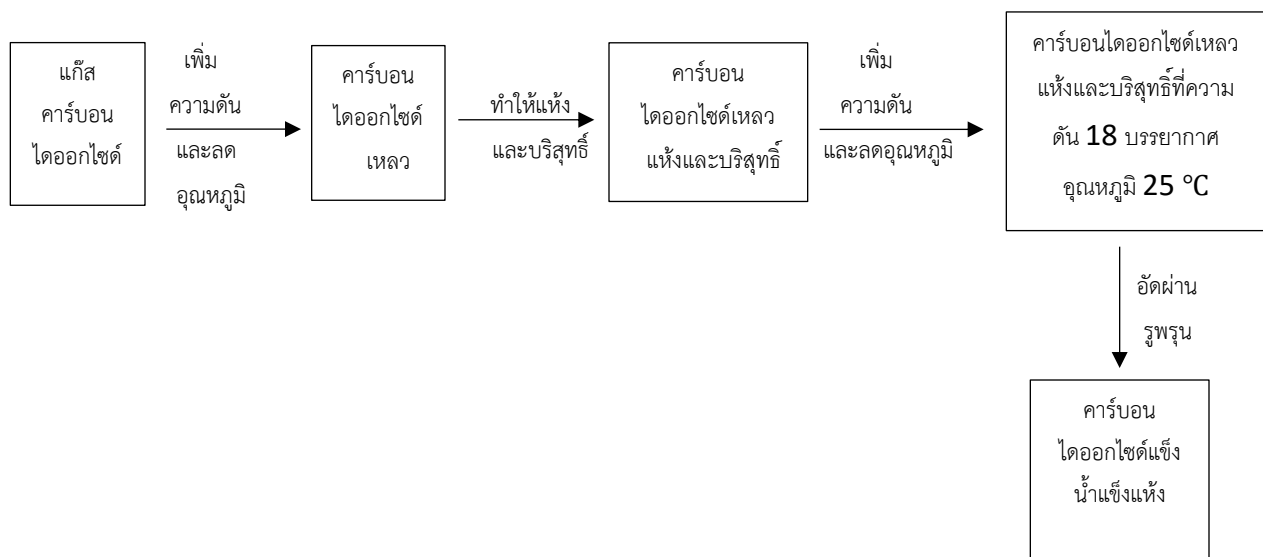
กฎของเกย์-ลูสแซก เมื่ออุณหภูมิของแก๊สเพิ่มขึ้น พลังงานจลน์และความเร็วเฉลี่ยของโมเลกุลเพิ่มขึ้น อัตราการชนผนังภาชนะและความแรงในการชนเพิ่มขึ้น แต่ปริมาตรภาชนะคงที่จึงเพิ่มความดันของแก๊สในระบบเพิ่มขึ้น

เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับสมบัติของของแข็ง ของเหลว และแก๊ส

เทคโนโลยีที่ควรทราบได้แก่ เทคโนโลยีการผลิตน้ำแข็งแห้ง การทำไนโตรเจนเหลว และการสกัดสารโดยใช้ CO₂ ในรูปของของไหล

การทำน้ำแข็งแห้ง

น้ำแข็งแห้งคือคาร์บอนไดออกไซด์ที่อยู่ในสถานะของแข็ง เมื่ออุณหภูมิประมาณ -79 °C กระบวนการทำน้ำแข็งแห้งเริ่มจากการนำแก๊สคาร์บอนไดออกไซด์มาเพิ่มความดันและลดอุณหภูมิ แล้วทำให้บริสุทธิ์และปราศจากความชื้นแล้วนำมาเพิ่มความดันและลดอุณหภูมิจนกระทั่งมีความดันประมาณ 18 บรรยากาศและอุณหภูมิประมาณ -25 °C หลังจากให้อัดคาร์บอนไดออกไซด์เหลวผ่านรูพรุนจะได้คาร์บอนไดออกไซด์คล้ายเกล็ดน้ำแข็งแล้วจึงนำมาอัดให้เป็นก้อนซึ่งเรียกว่าน้ำแข็งแห้ง (Dry ice)

รูปแสดงแผนผังทำน้ำแข็งแห้ง

การสกัดสารโดยใช้ CO₂ ในรูปของของไหล

คือเทคนิคการสกัดที่ใช้แก๊สคาร์บอนไดออกไซด์ที่อยู่ในรูปของไหลสกัดสารที่ต้องการแทนตัวทำละลายที่เป็นของเหลว เช่น เฮกเซน และเอซีโตน เป็นต้น โดย CO₂ จะเป็นของไหลเมื่ออยู่ในสภาวะอุณหภูมิ 31 °C และความดัน 73 atm ซึ่งเรียกว่าภาวะวิกฤตยิ่งยวด มีสมบัติไหลได้ขยายตัวเต็มภาชนะได้เหมือนแก๊สละลายสารได้ทั้งที่เป็นของแข็งและของเหลว เทคนิคนี้นิยมใช้สกัดคาเฟอีนออกจากเมล็ดกาแฟแทนการใช้เมทิลีนคลอไรด์ (CH₂ Cl₂) ซึ่งมีข้อดีคือไม่มีสารตกค้าง เพราะ CO₂ จะเป็นแก๊สแพร่ออกไปจากเมล็ดกาแฟ และมีการนำไปใช้สกัดน้ำมัน และสารต่าง ๆ จากสมุนไพรหลายชนิด

การทำไนโตรเจนเหลว (Liquid Nitrogen)

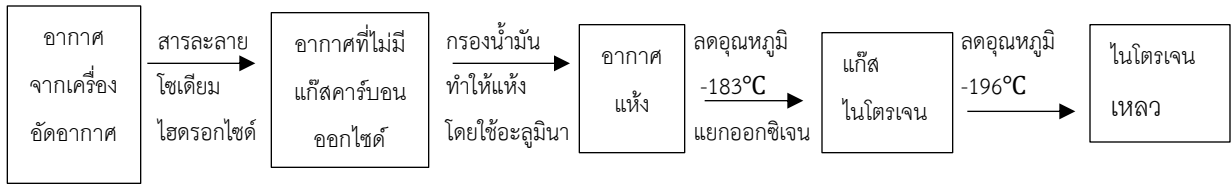
สมบัติของแก๊สไนโตรเจน

1. เป็นแก๊สไม่มีสี ไม่มีกลิ่น
2. ละลายในน้ำได้เล็กน้อย
3. เบากว่าอากาศ

ขั้นตอนการทำไนโตรเจนเหลว เริ่มจากการดูดอากาศเข้าเครื่องอัดแล้วผ่านอากาศลงในสารละลาย NaOH เพื่อกำจัดแก๊ส CO₂ หลังจากนั้นผ่านอากาศที่ได้เข้าเครื่องกรองน้ำมัน เพื่อแยกน้ำมันและดูดความชื้นโดยใช้สารดูดความชื้น เช่น อะลูมินา (Al₂O₃) เพื่อให้ได้อากาศแห้ง แล้วลดอุณหภูมิอากาศแห้งให้ถึง -183 °C จะทำให้ CO₂ เหลวแยกตัวออกมาก่อน เมื่อลดอุณหภูมิต่อจนถึง -196 °C ไนโตรเจนเหลวจะแยกตัวออกมา ส่วนแก๊สที่เหลือคือไฮโดรเจนและแก๊สเฉื่อยจะนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นต่อไป

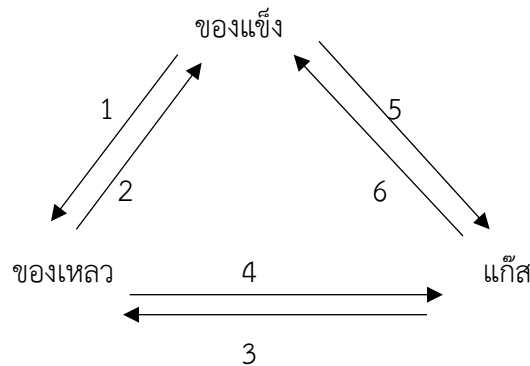
ประโยชน์ของไนโตรเจนเหลว

1. ใช้ทำความเย็นเพื่อแช่แข็งอาหาร
2. แช่แข็งเลือด เซลล์ไขกระดูก เพื่อยืดอายุการเก็บรักษา

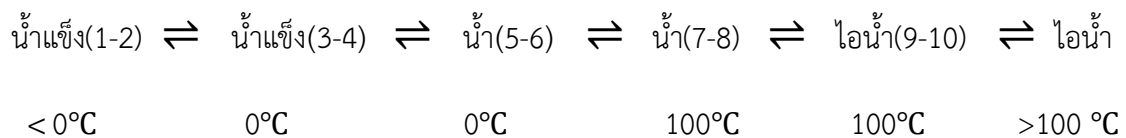
รูปแสดงแผนผังการทำไนโตรเจนเหลว

สรุปแผนภาพการเปลี่ยนสถานะของสาร

- (1) = การหลอมเหลว (Melting) = กระบวนการดูดพลังงาน
- (2) = การแข็งตัว (Freezing) = กระบวนการคายพลังงาน
- (3) = การกลายเป็นไอ (Vaporization) = กระบวนการดูดพลังงาน
- (4) = การควบแน่น (Condensation) = กระบวนการคายพลังงาน
- (5) = การระเหิด (Sublimation) = กระบวนการดูดพลังงาน
- (6) = การตกผลึก (Deposition) = กระบวนการคายพลังงาน

การเปลี่ยนแปลงสถานะของน้ำ

กระบวนการ (1), (3), (5), (7) และ (9) เป็นกระบวนการดูดพลังงาน

กระบวนการ (2), (4), (6), (8) และ (10) เป็นกระบวนการคายพลังงาน

